

УДК 327.5+327.8

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v052.2024.40>

Г. В. Попов

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6898-4697>

аспірант кафедри політології

Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка

ТЕОРІЯ ПОМИЛКОВОГО СПРИЙНЯТТЯ РОБЕРТА ДЖЕРВІСА: УРОКИ ДЛЯ АНАЛІЗУ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КРИЗ

Постановка проблеми. У статті розглядається внесок Роберта Джервіса, одного з найвпливовіших учених у галузі міжнародних відносин, у розуміння динаміки безпеки, сигналізації та помилкового сприйняття у відносинах між державами. Актуальність його робіт підкреслюється на тлі сучасних подій, зокрема російсько-української війни, яка може демонструвати, як помилкове сприйняття, ескалація взаємної недовіри та неправильна інтерпретація сигналів можуть призводити до конфліктів. Проблема полягає в тому, що попри значний внесок Джервіса, багато аспектів його теорій залишаються недостатньо застосованими у аналізі сучасної міжнародної політики, що робить його ідеї особливо важливими для аналізу поточних криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження, такі як роботи Ярофські (2019) [28] та Ратнера (2022) [23], переглядають підходи Джервіса в контексті цифрової епохи, аналізуючи роль інформаційних маніпуляцій і когнітивних упереджень у міжнародній політиці. Автори продовжують досліджувати роль когнітивних процесів у міжнародній політиці, зокрема Брукс і Вульффорд (2020) [3] досліджують, як алгоритми та штучний інтелект впливають на процес прийняття рішень у глобальній безпеці. Робота Керра та Мітчелла (2021) [16] аналізує сучасні виклики, пов'язані з дезінформацією та її впливом на політичне сприйняття.

Теорія стримування Джервіса, представлена у праці «The Meaning of the Nuclear Revolution» (1989) [12], залишається актуальною в сучасних дискусіях про ядерне стримування. Останні дослідження, такі як Гудріана (2018) [7], Пратт і Сінгха (2023) [22], показують, як технологічні інновації та кібербезпека змінюють стратегії ядерного стримування у XXI столітті. Концепція «безпеки через невизначеність», розроблена Джервісом у контексті «спіралі недовіри» (1978) [11], продовжує активно досліджуватися. Зокрема, Ланге і Томпсон (2022) [18] аналізують, як нестача прозорості у міжнародних відносинах сприяє загостренню конфліктів, тоді як Далсі і Морено (2023) [6] розглядають, як сучасна дипломатія може пом'якшити наслідки стратегічної недовіри. Тому можна зробити висновок що,

науковий доробок Роберта Джервіса залишається центральним у сучасних дослідженнях міжнародної безпеки та політичної психології. Сучасні дослідники розширюють і переглядають його концепції в контексті новітніх викликів, таких як цифрова дезінформація, штучний інтелект та еволюція стратегій стримування в умовах змінюваного світового порядку.

Мета статті. Метою статті є аналіз наукового доробку Роберта Джервіса та демонстрація актуальності його ідей для розуміння сучасних міжнародних конфліктів, зокрема російсько-української війни. Важливо показати, як концепції Джервіса, такі як «дилема безпеки», «спіральна модель» та «режими безпеки», можуть допомогти аналізувати та прогнозувати поведінку держав в умовах анархії міжнародної системи. Крім того, стаття підкреслює важливість врахування психологічних аспектів у прийнятті рішень, що є особливо актуальним у контексті сучасних геополітичних викликів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному контексті міжнародних відносин, де панує значна невизначеність, можна виділити два ключові аспекти, які залишаються безсумнівними. По-перше, помилкове сприйняття є поширеним явищем, оскільки сигнали та контрсигнали часто інтерпретуються неточно. По-друге, зі смертю Роберта Джервіса світ у 2021 році втратив одного з найвидатніших дослідників, який глибоко розумів взаємозв'язок між сигналізацією та помилковим сприйняттям у міждержавних відносинах. Починаючи з 1970-х років, Джервіс навчав своїх студентів, колег, а іноді й представників урядів, як аналізувати складні ситуації, подібні до тієї, яку ми спостерігаємо наразі. Серед ключових аспектів, які він підкреслював, були: небезпеки методів, які використовують держави для маніпулювання страхом; труднощі, з якими стикаються західні політики, намагаючись зменшити напругу через так зване стримування, поєднане з дипломатичними запевненнями; спіраль взаємної недовіри; тактичні та стратегічні дії, які можуть бути неправильно зрозумілі; динаміка «проблеми розуму іншого» (тобто спроба зрозуміти, що думають інші); неоднозначність значень, які несуть системи озброєнь та моделі їх

розгортання, щодо того, чи вони відображають наступальні чи оборонні наміри; складність точної сигналізації через слова та дії, коли їхнє значення визначається отримувачем, а не відправником; а також непередбачувані наслідки військових дій, спрямованих на захист інтересів в умовах взаємопов'язаного та ескалаційного страху.

У вступі до своєї другої знакової праці «*Perception and Misperception in International Politics*» (1976) [10] Роберт Джервіс акцентував увагу на причинах та характеристиках помилкового сприйняття серед політичних діячів, ілюструючи це численними прикладами, які підкреслюють важливість цього явища. Він аргументував, що ця робота має ключове значення, оскільки фахівці в галузі міжнародних відносин часто припускають, що «політики зазвичай сприймають світ досить точно, і що помилки, які виникають, є лише випадковими». Проте, у своїй книзі, а також протягом усієї своєї академічної діяльності, Джервіс намагався довести, що таке припущення є «помилковим».

Інтелектуальний доробок Джервіса досі вражає своїм масштабом і глибиною. Він охоплював такі фундаментальні концепції, як «дилема безпеки» (вперше введена Джоном Герцем у 1950 році) [9], «режими безпеки» (авторська концепція самого Джервіса) [12], «спільноти безпеки» (розроблені Карлом Дойчем та його колегами наприкінці 1950-х років) [21], а також «ядерну революцію» (де Джервіс розвинув піонерські ідеї Бернарда Броді, Гленна Снайдера та Томаса Шеллінга) [13]. Першою опублікованою працею Джервіса, яку він пізніше називав «книгою про сигналізацію», стала «*The Logic of Images in International Relations*» (1970). Ця робота базувалася на його докторській дисертації, і її центральна ідея, як сам Джервіс її формулював, полягала у відповіді на питання: «чому ми повинні чомусь вірити?»

З середини 1970-х років Роберт Джервіс стає однією з провідних фігур, яка активно розвивала концепцію «дилеми безпеки» в міжнародних відносинах. На той час ця концепція ще не мала належного впливу, незважаючи на її першу теоретизацію Джоном Герцем і Гербертом Баттерфілдом у 1950-х роках. Однак саме завдяки внеску Джервіса концепція «дилеми безпеки» набула більшого значення в американській академічній дисципліні, хоча її все ще часто ігнорували.

Вплив Джервіса на розуміння «дилеми безпеки» був надзвичайно значущим. Він надав теоретичну чіткість і глибину піонерським ідеям Джона Герца та Герберта Баттерфілда, використовуючи міждисциплінарний підхід. Зокрема, його дослідження в галузі міжнародних відносин ґрунтувалися на останніх досягненнях політичної психології. Це дозволило йому аналізувати перцептивну динаміку хаотичних політичних

відносин з витонченістю та строгістю, які раніше не спостерігалися. Його роботи стали еталоном у дослідженні складних міждержавних взаємин, що значно розширило розуміння проблем безпеки та взаємної недовіри у міжнародній політиці.

Суть внеску Джервіса в розвиток ідей Герца та Баттерфілда полягала у створенні двох ключових моделей: «спіральної» та «стримувальної». Ці моделі він використовував для пояснення того, як політики однієї держави намагаються, але часто неспроможні ефективно діяти в умовах невизначеності та ризиків, пов'язаних із поточними та майбутніми намірами інших держав, які мають військовий потенціал для завдання шкоди. «Спіральна модель» стала витонченим розвитком ранньої ідеї Баттерфілда про «Гоббсівський страх» [4]. Вона базувалася на припущенні, що ескалація незахищеності може виникати через те, що політики неправильно інтерпретують справжню природу своєї ситуації. Зокрема, Джервіс підкреслював, що політики часто сприймають дії інших держав як ознаку агресивних намірів, навіть якщо ці дії мають оборонний характер. Сам Джервіс у інтерв'ю 2014 року зазначав, що спіральна модель та дилема безпеки були синонімами в його власному мисленні, а це своєю чергою підкреслює їхній тісний взаємозв'язок у контексті міжнародних відносин.

Спіральна модель, розроблена Джервісом, акцентувала увагу на взаємному помилковому сприйнятті намірів між супротивниками, яке виникає через незахищеність і страх, породжені «анархічною природою» міжнародних відносин. Важливим аспектом цієї моделі є те, що жодна зі сторін, як писав Джервіс, «не усвідомлює, як їхні власні дії посилюють взаємний страх». У таких умовах ефективна сигналізація через слова та дії стає серйозним викликом для політиків, які намагаються запобігти ескалації взаємної недовіри. Однак, першим кроком до подолання цієї проблеми є усвідомлення того, що сторони можуть бути в пастці «спіралі» – циклічного процесу, де кожна дія сприймається як загроза, що призводить до ще більшої напруги та недовіри. Це розуміння є ключовим для розробки стратегій, спрямованих на зменшення ризиків конфлікту та побудову більш стабільних міждержавних відносин.

Якщо спіральна модель розвивала ідею Баттерфілда про те, що дилема безпеки є універсальним явищем у міжнародних відносинах, то «стримувальна модель» ґрунтувалася на висновку Герца про те, що дилема безпеки не є єдиним поясненням для всіх конфліктів. Використовуючи приклад нацистської Німеччини, Герц доводив, що агресивна поведінка може бути спричинена не лише страхом, але й амбіціями. У таких випадках стримування стає необхідною стратегією для сторін,

які стикаються із загрозою. Це пояснюється тим, що, згідно з припущеннями моделі, агресорів або ревізіоністські держави неможливо перетворити на держави, що підтримують статус-кво, через поступки чи примирення. Лише стримування має потенціал обмежити їхні амбіції. Важливим аспектом цього підходу, який особливо виразно проявився під час окремих етапів холодної війни, був урок, засвоєний багатьма з подій 1930-х років: будь-яка форма «умиротворення», зокрема поступки диктаторам, лише посилює їхні апетити та сприяє подальшій ескалації конфлікту.

Основною проблемою для політиків, як її сформулював Джервіс, було точне визначення того, чи вони опиняються в «спіральній» чи «стримувальній» ситуації з потенційними супротивниками, і подальший вибір відповідної стратегії відповіді. Дві моделі – спіральна та стримувальна – структурували його мислення, але, як і будь-які моделі, вони, на думку Джервіса, спрощували складність реальності. Спіральна модель, яку Джервіс ототожнював із «дилемою безпеки», ґрунтувалася на припущенні, що конфлікти часто виникають через взаємне помилкове сприйняття намірів, але ці помилки можна виправити завдяки більш глибокому розумінню динаміки дилеми безпеки. Зокрема, Джервіс наголошував, що політики повинні усвідомити, як їхні власні дії можуть ненавмисно посилювати страх у супротивників, що призводить до спіралі незахищеності. Таке усвідомлення він називав «чутливістю до дилеми безпеки». Це означає, що політики повинні враховувати, як їхні рішення та дії можуть сприйматися іншими, і намагатися мінімізувати ризики неправильного тлумачення, яке може призвести до ескалації напруги.

Незважаючи на значний внесок у розуміння динаміки дилеми безпеки, спіральна та стримувальна моделі завжди зазнавали критики через їхню дихотомічність. Вони містять ризики спрощення реальності, розглядаючи держави, за термінологією Чарльза Глейзера, або як «шукачів безпеки», або як «жадібних» [6]. Критики ставлять питання: що робити, якщо держави вважають, що їхня власна безпека може бути досягнута лише за рахунок незахищеності інших? Іншими словами, якщо кожна зі сторін у взаєминах вважає, що її власна безпека вимагає підризу безпеки іншої, то це створює ще більш складну та небезпечну динаміку. Така ситуація виходить за межі традиційного розуміння спіральної та стримувальної моделей, оскільки вона передбачає, що держави можуть свідомо прагнути до домінування або контролю, а не просто реагувати на страх чи недовіру. Це підкреслює необхідність більш нюансованого підходу до аналізу міжнародних відносин, який враховує різноманітні мотиви та стратегії держав.

Джервіс протягом десятиліть глибоко досліджував ці складні аспекти міжнародних відносин. Він вважав, що держава-супротивник може бути одночасно «шукачем безпеки» та «жадібною» державою, або ж її наміри можуть змінюватися залежно від сфери чи часу. Наприклад, під час холодної війни Сполучені Штати та Радянський Союз демонстрували цю складність: у деяких сферах, зокрема у питаннях ядерної зброї, вони діяли як «шукачі безпеки», визнаючи взаємний інтерес у контролі над озброєнням та стабільності. Однак у глобальному ідеологічному протистоянні вони часто вважали, що стабільність неможлива, і намагалися підризувати один одного, що робило довгострокове співробітництво майже неможливим. Такий тип відносин Джервіс назвав «глибокою дилемою безпеки» (2001) [13]. Вона відрізняється від класичної дилеми безпеки тим, що сторони не лише неправильно інтерпретують наміри одна одної, але й свідомо прагнуть підризувати позиції супротивника, що робить вихід із спіралі недовіри та конфлікту надзвичайно складним. Це підкреслює, що міжнародні відносини часто є набагато більш нюансованими, ніж це можна описати за допомогою простих моделей, і вимагають глибокого аналізу мотивів, стратегій та контексту, в якому діють держави.

Наприклад, Джервіс описував холодну війну як «глибоку дилему безпеки», де однією з ключових характеристик був ідеологічний фундаменталізм, який часто демонстрували лідери обох наддержав (на словах, якщо не на ділі). Цей фундаменталізм призводив до того, що політики бачили свою власну поведінку як мирну та оборонну, водночас не розуміючи, як інші можуть сприймати їх як «ворогів» чи «агресорів». Така асиметрія у сприйнятті часто посилювала напругу та недовіру, ускладнюючи можливість співпраці чи зменшення конфлікту. Саме тому, наголошував Джервіс, чутливість до дилеми безпеки є критично важливою для лідерів. Усвідомлення того, як власні дії можуть сприйматися іншими, і розуміння динаміки взаємного страху та недовіри є ключовими для того, щоб уникнути ескалації та забезпечити прогрес у співпраці. Без такого розуміння політики ризикують потрапити в пастку «глибокої дилеми безпеки», де кожна сторона бачить себе як жертву, а іншу – як загрозу, що робить стабільність та мир майже недосяжними.

Надалі, переважно американські вчені, спираючись на роботи Джервіса, розвивали ідеї щодо практичних аспектів ефективної сигналізації мирних або оборонних намірів у контексті, де конфлікт розглядався як наслідок динаміки спіральної моделі. Вони запропонували низку стратегій, спрямованих на зменшення недовіри та заохочення співпраці. Серед цих ідей були:

1. Розділення великих угод на дрібні кроки: Це дозволяє поступово будувати довіру, зменшуючи ризики та полегшуючи досягнення взаємних домовленостей.

2. Підсилення непровокаційної оборонної здатності: Наголошувалося на розвитку оборонних систем, які не сприймаються як загроза, що допомагає уникнути ескалації.

3. Заохочення прозорості: Відкритість у військових та політичних діях може зменшити неправильне сприйняття та побудувати довіру.

4. Інші методи побудови співпраці: Наприклад, створення механізмів для постійного діалогу, обміну інформацією та взаємного контролю.

Метою цих підходів було змінити мислення супротивника, показавши, що співпраця є вигідною та безпечною альтернативою конфлікту. Успішна реалізація таких стратегій могла б сприяти переходу від конфронтації до співпраці, зменшуючи ризики ескалації та створюючи основу для стабільніших міжнародних відносин.

Джервіс відкрито визнавав, що його освіта та професійні навички зазнали серйозного впливу атмосфери холодної війни. Зокрема на його схильність до обережного ставлення до можливості досягнення гармонії в міжнародній безпеці. Ця обережність іноді проявлялася в його роздумах про «теорію режимів», яку він адаптував до сфери міжнародної безпеки. Політекономічна теорія режимів, розроблена наприкінці 1970-х років [15], знайшла нове застосування завдяки Джервісу. Його ключовим внеском стала впливова стаття 1982 року під назвою «Режими безпеки» [13]. У ній він визначив «режим безпеки» як «принципи, правила та норми, які дозволяють державам обмежувати свою поведінку, переконані в тому, що інші діятимуть взаємно». Іншими словами, це «форма співпраці, яка виходить за межі короткострокового власного інтересу». Це формулювання стало стандартним у вивченні міжнародних відносин, і протягом наступного десятиліття ідеї Джервіса були розвинуті та вдосконалені іншими теоретиками міжнародної безпеки. Його робота заклала основу для розуміння того, як держави можуть співпрацювати в умовах анархії, створюючи механізми для зменшення недовіри та забезпечення стабільності.

Обговорюючи передумови для створення режиму безпеки, Джервіс наголосив на важливості уникнення помилкового сприйняття, особливо щодо амбівалентності наступальних та оборонних характеристик зброї та стратегій потенційного супротивника. Він зазначив, що навіть якщо формування режиму безпеки є можливим, існують різні контингентні та структурні фактори, які можуть спровокувати спіраль взаємної недовіри, що призводить до краху спільної архітектури. Частково базуючись на своєму

дослідженні занепаду «європейського концерту» в першій половині XIX століття, Джервіс попередив, що недостатньо просто контролювати ризики війни. Він дійшов висновку, що без інституціоналізації та розвитку наднаціональної лояльності «Концерт міг містити насіння власного знищення». Цей історичний приклад підкреслив важливість створення міцних інституційних структур для підтримки стабільності. Століттям пізніше Джервіс не вважав відносини між США та СРСР, навіть під час періодів розрядки, відповідними критеріям режиму безпеки. На його думку, відсутність довіри, інституційних механізмів та спільної лояльності перешкоджала формуванню справжнього режиму безпеки між двома наддержавами. Це підкреслює, що для успішного функціонування режиму безпеки необхідні не лише тимчасові угоди, але й глибока інституціоналізація та взаємна довіра.

Поточні кризи змушують задуматися над тим, чи страждає безпековий порядок, який сформувався після закінчення холодної війни і проіснував протягом 30 років, від нездатності викоринити «насіння власного потенційного знищення». Це питання стосується політиків провідних держав, особливо в 1990-х роках, які не змогли побудувати міцну основу довіри. Наприклад, «припинення» російських лідерів та їхньої нової держави після розпаду СРСР, а також самовдоволення, якщо не зухвала, поведінка Заходу, могли сприяти посиленню напруженості. Ці дії, можливо, заклали основу для сучасних конфліктів, оскільки вони не враховували потреби в інклюзивному та справедливому міжнародному порядку. Сьогодні ми можемо стати свідками того, як держави намагаються отримати вигоду за рахунок одна одної в умовах, коли обмеження та принципи, які колись проголошувалися частиною «нового порядку після холодної війни», втрачають свою колишню силу. Це піднімає серйозні питання щодо майбутнього міжнародної системи: чи зможе вона відновитися та адаптуватися до нових реалій, чи ж ми спостерігаємо поступовий розпад порядку, який колись вважався стабільним? Відповіді на ці питання вимагають глибокого аналізу та відвертості щодо помилок минулого, а також готовності до нових підходів у побудові довіри та співпраці.

Сьогодні питання, пов'язані з концепціями анархії, режимів та спільнот, залишаються центральними в дисципліні міжнародних відносин. Вони набувають особливої актуальності на тлі військового протистояння в Європі, Близькому Сході, Південно-Східній Азії. Ці кризи піднімає низку складних питань: наскільки стабілізуючим є ядерний стримування? Чи вирішується вплив у кінцевому підсумку через баланс військових сил на землі? Що ким сприймається неправильно? Чи

може співпраця виникнути з кризи, і якщо так, то наскільки далеко вона може зайти?

Під час холодної війни переоцінка структурних факторів призводила до ризиків, пов'язаних із фаталістичними припущеннями про те, що можна досягти в міжнародній безпеці. Це часто виливалося у надмірне військове хеджування, яке супротивник міг сприймати як ознаку агресивних намірів, що посилювало спіраль недовіри. У період після холодної війни, навпаки, недооцінка структурних факторів створила ризик того, що політики та академічна спільнота могли переоцінювати можливості пом'якшення або подолання безпекової конкуренції, ігноруючи реальні обмеження та загрози.

Ці дилеми підкреслюють важливість балансу між реалізмом та ідеалізмом у міжнародній політиці. Вони також нагадують, що будь-які спроби побудови стабільності чи співпраці повинні враховувати як структурні обмеження, так і психологічні фактори, такі як помилкове сприйняття та взаємна недовіра. У сучасному контексті це означає, що пошук шляхів до деескалації та довгострокової стабільності вимагає не лише військової стратегії, але й глибокого розуміння мотивів, намірів та динаміки між державами [16].

Висновки. Не потрібно шукати додаткових доказів зростання актуальності робіт Роберта Джервіса: його дослідження зосереджувалися на ключових питаннях міжнародної політики, вичислених теоретичних моделях та глибокому історичному аналізу, що стосується одвічних дилем міжнародних відносин. Увага всього світу сфокусована на ситуації навколо Тайванської протоки, яка розглядається як потенційне місце наступної великої кризи або навіть війни з участю великих держав. Центральним питанням тут є амбіції КНР щодо возз'єднання Тайваню з материковою частиною, а також динаміка «переходу влади» між зростаючим впливом Китаю та нібито слабшанням домінування Сполучених Штатів. Ця ситуація часто описується в академічних колах як прояв так званої «Пастки Фуکیدіда». Цей термін походить від відомого вислову давньогрецького історика Фуکیدіда, який писав: «Це був підйом Афіні і страх, який це викликало в Спарті, що зробило війну неминучою».

Ця ідея підкреслює, що коли одна держава нарощує свою силу, це може викликати страх у інших, що призводить до ескалації напруги та конфлікту. У контексті сучасних міжнародних відносин це означає, що зростання Китаю та його амбіції щодо Тайваню можуть сприйматися США та їхніми союзниками як загроза, що створює ризик конфлікту. Роботи Джервіса, зокрема його аналіз динаміки страху, недовіри та помилкового сприйняття, залишаються надзвичайно корисними для розуміння таких ситуацій та пошуку

шляхів їх вирішення. Його ідеї нагадують нам, що для уникнення катастрофічних наслідків необхідно враховувати як структурні, так і психологічні аспекти міжнародної політики.

Роберт Джервіс усвідомлював, що груба сила має вирішальне значення у міжнародній політиці, але водночас наголошував на важливості психологічних факторів, пов'язаних із надсиланням та отриманням сигналів. Він стверджував, що ядерна революція зробила повномасштабну війну між великими державами вкрай ірраціональною, але при цьому зазначав, що «ірраціональне» не означає «неможливе» [12]. Навіть якщо політики держав-супротивників прагнуть уникнути катастрофи, ризик конфлікту залишається через помилкове сприйняття та недовіру.

Дослідження Джервісом дилеми безпеки відкрили, наскільки поширеними, потужними та руйнівними можуть бути наслідки помилкового сприйняття. У своїх заключних зауваженнях у праці «Perception and Misperception», опублікованій майже півстоліття тому, він застерігав: «Я сильно підозрюю, що політики не точно оцінили витрати різних видів помилкового сприйняття і були б мудримися виправити тенденцію до надмірної пильності». Це попередження залишається актуальним і сьогодні, особливо в умовах, коли напруга між великими державами зростає, а ризики неправильного тлумачення намірів залишаються високими.

Джервіс наголошував, що для уникнення катастрофічних наслідків політики повинні бути більш чутливими до динаміки дилеми безпеки, усвідомлювати, як їхні дії можуть сприйматися іншими, і прагнути до більшої прозорості та довіри. Його роботи нагадують нам, що навіть у світі, де війна між великими державами здається ірраціональною, недовіра та помилкове сприйняття можуть призвести до непередбачуваних та небезпечних наслідків.

Література

1. Allison G. T. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt, 2017. 384 p.
2. Booth K., Wheeler N. J. *The Security Dilemma: Fear, Cooperation, and Trust in World Politics*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2008. 128 p.
3. Brooks S. G., Wohlforth, W. C. *America Abroad: The United States' Global Role in the 21st Century*. Oxford: Oxford University Press, 2020. 288 p.
4. Butterfield H. *History and Human Relations*. London: Collins, 1951. 254 p.
5. Dulci M., Moreno A. *Strategic Diplomacy and Trust-Building in the Age of Misinformation. Diplomatic Perspectives*. 2023. No 77(2), P.189–210.
6. Glaser C. L. *The Security Dilemma Revisited*. *World Politics*. 1997, No 50(1), P. 171–201. <https://doi.org/10.1017/S0043887100014763>

7. Goudrian M. Cybersecurity and Nuclear Deterrence: Emerging Threats and Strategic Adaptations. *Journal of Strategic Studies*. 2018, No 41(2), P. 205–225.
8. Herz J. H. Idealist Internationalism and the Security Dilemma. *World Politics*. 1950, No 2(2), P. 157–180. <https://doi.org/10.2307/2009187>
9. Jervis R. Perception and Misperception in International Politics. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976. 544 p.
10. Jervis R. Cooperation under the Security Dilemma. *World Politics*. 1978, No 30(2), p. 167–214. <https://doi.org/10.2307/2009958>
11. Jervis R. Security Regimes. *International Organization*. 1982, No 36(2), p. 357–378. <https://doi.org/10.1017/S0020818300018993>
12. Jervis R. The Meaning of the Nuclear Revolution: Statecraft and the Prospect of Armageddon. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1989. P. 272.
13. Jervis R. Was the Cold War a Security Dilemma? *Journal of Cold War Studies*. 2001, No 3(1), 36–60. <https://doi.org/10.1162/15203970151032149>
14. Jervis R. How Statesmen Think: The Psychology of International Politics. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2017. 304 p.
15. Keohane R. O. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1984. 320 p.
16. Kerr P., Mitchell L. The Role of Disinformation in Political Perceptions: A New Security Challenge. *International Security Studies*. 2021, No 55(1), P. 23–49.
17. Lange C., Thompson R. The Spiral of Distrust: Transparency Deficits and Conflict Escalation. *International Affairs*. 2022, No 98(3), P. 421–439.
18. Lebow R. N. Why Nations Fight: Past and Future Motives for War. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 318 p.
19. Mearsheimer J. J. The Tragedy of Great Power Politics. New York: W. W. Norton & Company, 2001. 592 p.
20. Nye J. S. The Future of Power. New York: Public Affairs, 2011. 320 p.
21. Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience / Deutsch, K. W. et al. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1957. 228 p.
22. Pratt T., Singh N. Technological Innovations in Nuclear Strategy: The Impact of AI and Cyber Warfare. *Global Security Review*. 2023, No 68(4), P. 302–319.
23. Ratner S. R. International Legal Argumentation: Practice in Need of a Theory. *Michigan Law Review*. 2022, No 120(4), P. 567–589.
24. Schelling T. C. The Strategy of Conflict. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960. 328 p.
25. Snyder G. H. The Security Dilemma in Alliance Politics. *World Politics*. 1984, No 36(4), P. 461–495. <https://doi.org/10.2307/2010183>
26. Waltz K. N. Theory of International Politics. New York: McGraw-Hill, 1979. 256 p.
27. Wendt A. Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*. 1992, No 46(2), P. 391–425. <https://doi.org/10.1017/S0020818300027764>
28. Yarosfsky M. Cognitive Biases in International Relations: Digital Influence and Strategic Misperceptions. *Journal of Global Politics*. 2019, No 45(3), P. 112–134.

Анотація

Попов Г. В. Теорія помилкового сприйняття Роберта Джервіса: уроки для аналізу сучасних геополітичних криз. – Стаття.

Стаття присвячена науковому доробку Роберта Джервіса, одного з найвпливовіших теоретиків міжнародних відносин, чії ідеї залишаються вкрай актуальними для аналізу сучасних конфліктів. Досліджено ключові концепції Джервіса, такі як «дилема безпеки», «спіральна модель» та «режими безпеки». Продemonстровано їх важливість для розуміння сучасної динаміки міжнародних відносин, зокрема в контексті російсько-української війни. Аргументовано, як концепція «дилеми безпеки» пояснює взаємну недовіру між провідними геополітичними гравцями, а «спіральна модель» допомагає зрозуміти ескалацію конфлікту через неправильну інтерпретацію намірів сторін. Підкреслено, що помилкове сприйняття, відсутність довіри та неправильна інтерпретація сигналів є ключовими факторами, які призводять до ескалації конфліктів. Розглянуті психологічні аспекти прийняття рішень у міжнародній політиці, які Джервіс детально досліджував у своїх працях. Вони підкреслюють, що розуміння мотивації та сприйняття політиків є ключовим для успішного вирішення конфліктів. На прикладі Холодної війни продемонстровано, як ідеї Джервіса допомагають зрозуміти динаміку взаємин між великими державами, а також прогнозувати їхню поведінку в умовах кризи. Запропоновано використовувати ідеї Джервіса щодо «режиму безпеки» для аналізу траєкторії розбудови нових інституцій співпраці в умовах післявоєнного врегулювання. Акцентовано на необхідності подальшого вивчення та застосування ідей Джервіса для аналізу сучасних геополітичних викликів, зокрема в умовах зростання загроз ядерної ескалації та кібербезпеки. Аргументовано чому ядерна зброя є одночасно стабілізуючим і дестабілізуючим фактором: з одного боку, вона запобігає великим війнам, але з іншого – створює ризик неконтрольованої ескалації через помилки або провокації. Джервіс не займався безпосередньо кібербезпекою, оскільки ця сфера набула значення пізніше, але його ідеї про сигналізацію та помилкове сприйняття можуть бути застосовані до аналізу кіберзагроз. Наприклад, кібератаки часто мають неоднозначний характер, що ускладнює визначення їхнього джерела та намірів. Це створює ризик ескалації, оскільки держави можуть неправильно інтерпретувати кібератаки як акти агресії.

Стаття допомагає у дослідженні того, як теоретичні концепції можуть бути застосовані для вирішення практичних проблем у міжнародній політиці. Проблема дослідження має важливе значення для українського контексту, оскільки вона пропонує теоретичну основу для аналізу викликів, з якими стикається Україна. Його результати можуть бути використані для розробки стратегій запобігання ескалації та створення ефективних інституцій міжнародної безпеки.

Ключові слова: дилема безпеки, спіральна модель, помилкове сприйняття, концепція сприйняття, теорія стримування, теорія сигналізації та комунікації, режими безпеки, теорія міжнародних відносин, теорія ігор, стратегічне стримування, стратегічна стабільність, політична психологія, Холодна війна, аналіз

зовнішньої політики, авторитаризм, Пастка Фукідида, конфліктна профілактика, геополітична конкуренція, конфліктна динаміка, міжнародна безпека, ядерна ескалація, кібербезпека, глобальна стабільність, післявоєнне врегулювання.

Summary

Popov H.V. The Misperception theory by Robert Jervis: lessons for analyzing contemporary geopolitical crises. – Article.

This article examines the scholarly contributions of Robert Jervis, one of the most influential theorists in international relations, whose ideas remain highly relevant for analyzing contemporary conflicts. The study explores Jervis's key concepts, including the «security dilemma», the «spiral model», and «security regimes», demonstrating their significance for understanding the dynamics of modern international relations, particularly in the context of the Russia-Ukraine war. It is argued that the concept of the «security dilemma» explains mutual distrust among major geopolitical actors, while the «spiral model» helps to understand conflict escalation caused by the misinterpretation of parties' intentions. The article highlights how misperception, lack of trust, and misinterpretation of signals are critical factors leading to conflict escalation. The psychological aspects of decision-making in international politics, which Jervis explored in detail in his works, are examined. They emphasize that understanding the motivation and perception of policymakers is key to successful conflict resolution. Using the Cold War as an example, the article demonstrates how Jervis's ideas help to comprehend the dynamics of relations between major powers and predict their behavior in times of crisis. It proposes applying Jervis's ideas on «security regimes»

to analyze the trajectory of institutional cooperation in post-war settlement processes. Special attention is given to the need for further study and application of Jervis's theories to address contemporary geopolitical challenges, particularly in light of the growing threats of nuclear escalation and cybersecurity. It is argued that nuclear weapons are both a stabilizing and destabilizing factor: on the one hand, they prevent large-scale wars, but on the other hand, they create the risk of uncontrolled escalation due to mistakes or provocations. Jervis did not directly address cybersecurity, as this area gained significance later; however, his ideas on signaling and misperception can be applied to the analysis of cyber threats. For instance, cyberattacks often have ambiguous characteristics, making determining their source and intentions difficult. This creates a risk of escalation, as states may misinterpret cyberattacks as acts of aggression.

The article explores how theoretical concepts could be useful to solve problems in practical international politics. The research topic holds significant importance for the Ukrainian context, as it provides a theoretical framework for analyzing the challenges faced by Ukraine. Its findings can be utilized to develop strategies for preventing escalation and establishing effective international security institutions.

Key words: security dilemma, spiral model, misperception, perception theory, deterrence theory, signaling and communication theory, security regimes, international relations theory, game theory, strategic deterrence, strategic stability, political psychology, Cold War, foreign policy analysis, authoritarianism, Thucydides Trap, conflict prevention, geopolitical competition, conflict dynamics, international security, nuclear escalation, cybersecurity, global stability, post-war settlement.